

Nr 91.

Av herrar **Ekdahl** och **von Friesen**, om lönetillägg åt de vikarie-
rande underordnade läkarna vid statens kroppssjukhus.

I kungligt brev av den 5 mars 1943 lämnades medgivande till direktionen för karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet att i den omfattning förhållandet sådant påkallar tillerkänna vid nämnda sjukhus tjänstgörande vikarier och annan tillfälligt anställd personal inom personalgrupperna sjuksköterskor, sköterskebiträden, köks- och matsalspersonal, tvättpersonal, städerskor, maskinpersonal samt kontors- och skrivbiträden lönetillägg, uppgående högst till belopp, motsvarande enligt gällande grunder utgående kristillägg till ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst. Samtidigt meddelades tillstånd att i viss angiven utsträckning överskrida anslagsposterna till avlöning. Kostnaderna hade beräknats uppgå till kr. 6 250:— för löneförbättring till vikarier inom maskinpersonalgruppen och till kr. 57 980:— inom övriga ovannämnda personalgrupper, allt per år räknat.

Statsutskottets inställning till denna sak återfinnes i dess utlåtande nr 137/1943, där det heter, att utskottet uppmärksammat det av Kungl. Maj:t lämnade medgivandet och vill framhålla, att det måhända kan befinnas påkallat att utsträcka detta medgivande även till andra kategorier av vikarierande personal vid de båda sjukhusen. Riksdagens ställningstagande finner uttryck i dess skrivelse nr 281/1943, mom II, där riksdagen gör statsutskottets ord till sina och således även för sin del understryker, att dyrtidskompensationen kan befinnas nödvändig för vikarier inom andra än de nämnda personalgrupperna.

Undersöker man, vilka kategorier av personal som återstå utöver de i ovan nämnda kungliga brev uppräknade, finner man egentligen endast en, läkarnas. Vikarierna inom läkargruppen äro således undantagna från den rätt att erhålla kristillägg till sina arvoden, som tillerkänts så gott som alla övriga befattningshavare vid sjukhusen i fråga. Förhållandet synes vara anmärkningsvärt.

Föreningen läkare i underordnad ställning, förordnade av karolinska sjukhusets direktion, delar naturligt nog denna uppfattning. I skrivelse

till Konungen av den 8 september 1943 påtalas de vikarierande läkarnas undantagsställning och betecknas som ett missförhållande. Vikarierna — legitimerade läkare, ofta väl utbildade — utföra alldeles samma arbete som de ordinarie läkarna, och dem åvilar samma arbetsbörda. Deras ställning är dock ur många synpunkter mindre tillfredsställande. Vid ofta förekommande militärinkallelser förlora de hela sin civila lön, oberoende av vikariatets längd och dess eventuella fortsättande efter inkallelsens slut, och full semesterersättning utbetalas icke, om semester på grund av bristande tillgång på arbetskraft icke kan få åtnjutas. Till dessa synpunkter kunna ytterligare fogas följande. De vikarierande läkarna föra en synnerligen osäker tillvaro, där arbetslöshet spelar en ganska framträdande roll även under dessa tider, då militärinkallelserna bereda många av dem en periodisk sysselsättning, om ock knappast ett levebröd. Vid kortvarigare vikariat betyda de vid tillträdet till och avgången från förordnandet alltid uppkommande kostnaderna för resor och dylikt opropor­tionerligt mycket och medföra förhållandevis stora avbränningar på de intjänade medlen, vilkas knapphet också av denna anledning blir kännbar. För de obemedlade och med större skuldbördor belastade läkarna blir det omöjligt att uppehålla ur utbildningssynpunkt värdefulla vikariat vid de ifrågavarande universitetssjukhusen, om ersättningarna där bliva väsentligt sämre än vid andra sjukvårdsanstalter. Och slutligen, övriga befattningshavare vid statens kroppssjukhus äro tillerkända kompensation för den uppkomna dyrtiden, även om de befinna sig i vikaries ställning.

I ämbetsskrivelse av den 3 december 1943 meddelades emellertid direktionen för karolinska sjukhuset, att de underordnade läkarnas framställning icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Motivet till detta ställningstagande angives icke, men torde få sökas i de utlåtanden, som avgivits, den 14 september av vederbörande sjukhusdirektion, den 16 november av medicinalstyrelsen.

Direktionen, som med sitt utlåtande vidarebefordrade skrivelsen till Konungen, tillstyrker den däri gjorda hemställan, men tillägger i omedelbar anslutning härtill, att ett bifall skulle innebära behov av höjning av anslagsposterna för avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med 45 000 kronor för karolinska sjukhusets del och 19 000 kronor för serafimerlasarettets, allt räknat per budgetår.

Medicinalstyrelsen ingår på jämförelser med vikariatsersättningarna vid statens sinnessjukhus, vilka ersättningar äro av samma storleksordning som de vid statens kroppssjukhus utgående, och framhåller att underläkarna vid karolinska sjukhuset och serafimerlassarettet i regel torde erhålla icke oväsentliga extra inkomster genom arbete i öppen sjukvård och utfärdande av intyg. Med anledning härav anser sig medicinalstyrelsen

synbarligen böra avstyrka bifall till de underordnade läkarnas framställning, ehuru den icke bestämt yttrar sig i vare sig den ena eller andra riktningen.

Det kan med hänsyn till det just anförda icke underlåtas att något närmare undersöka bärkraften av de skäl, som andragits emot utbetalandet av kristillägg till de underordnade vikarierande läkarna, enär ju synnerligen starka skäl anförts för att en kriskompensation borde komma till stånd även för dem.

Vad då först beträffar direktionens kostnadsuppgifter, skall framhållas, att de anförda siffrorna i och för sig äro missvisande så till vida, som de hämtats från budgetåret 1941/42, under vilket militärinkallelserna ännu icke voro organiserade i samma utsträckning som nu och därför delvis mycket långvariga. Därjämte voro flera tjänster vakanta under lång tid av annan anledning. Speciellt beträffande karolinska sjukhuset är sålunda den anförda siffran för hög. Senare beräkningar, giltiga för det just tilländalupna kalenderåret, antyda, att ifrågavarande kostnader nu skulle stanna vid omkring 30—35 000 kronor. Härvid bör emellertid uppmärksammas ett förhållande, som icke framgår av direktionens sifferuppgifter. Mot den kostnadsökning, som bifall till de underordnade läkarnas hemställan skulle komma att medföra för angivet konto, svarar en redan nu befintlig, lika stor kostnadsminskning på andra konton, som referera sig till de fast anställda läkarna. Dels minska utbetalningarna från anslaget till kristillägg för dessa, dels uppvisar också anslaget till rörligt tillägg på sjukhusets stat en minskad åtgång, då dessa på grund av militärinkallelser och dylikt ej äro i tjänst. Under det senast förflutna budgetåret uppgick besparingen på det sistnämnda till icke mindre än 33 000 kronor, varav ungefär hälften belöpte sig på den fast anställda läkarpersonalen. Under nuvarande omständigheter äro sålunda de sammanlagda arvodesbeloppen till de vid sjukhusen arbetande läkarna mindre än de skulle vara, därest arbetsuppgifterna bestredes med fast anställd personal, och besparingen är lika stor, som summan av kristillägg för vikarierna skulle bli. De kostnader, som ett bifall till de underordnade läkarnas hemställan skulle föra med sig, bli under sådana förhållanden kanske icke så avskräckande, som de vid första påseendet kunna te sig.

Beträffande medicinalstyrelsens ovan anförda synpunkter bör helt kort följande framhållas. Styrelsen ingår på jämförelser mellan vikarieersättningarna vid statens kroppssjukhus och den vid sinnessjukhusen och finner på grund av jämförelsens utfall förhållandena vid statens kroppssjukhus skäligen. Förutsättningen för att en sådan slutsats skall kunna dragas är givetvis, att jämförelsematerialet i och för sig fyller måttet i fråga om skälighet och kan tilläggas karaktären av invändningsfri norm. Tyvärr

torde så icke vara fallet. Vikarierna på jämförliga befattningar vid sjuksjukhusen åtnjuta en kontant avlöning av 600 kronor per månad, vartill kommer en bostadsförmån, som räknas till cirka 60 kronor. På statens kroppssjukhus äro motsvarande belopp 693, 653 och 512 kronor för vikariat på respektive 1:a, 2:a och 3:e underläkarbefattningar. De senaste årens undersökningar ha i allmänhet icke ansett sig kunna tillämpa skälighetsbegreppet på läkarlöner av denna storleksordning. Behovslönen för en med normala studiekostnader belastad, nybliven medicine licentiat anges på basen av till synes tillförlitliga beräkningar till omkring 1 000 kronor per månad. Medicinalstyrelsen synes sålunda i detta sammanhang använda den gamla metoden att försvara existensen av otillfredsställande förhållanden genom att hänvisa till förefintligheten av andra lika dåliga eller ännu sämre.

I fråga åter om de underordnade läkarnas extrainkomster av öppen vård och intygsutfärdande, vilka tilläggas väsentligt värde ur kompensations-synpunkt, måste framhållas, att inkomster av öppen vård för underordnade läkare överhuvud taget icke förekomma på statens kroppssjukhus — ett förhållande, varom medicinalstyrelsen icke bör sväva i okunnighet och som skiljer dessa sjukhus från andra sjukvårdsanstalter av lasarettstyp. Beträffande intygsersättningsinkomsterna visar det sig, enligt beräkning härav för år 1942, omfattande 113 läkare-inkomsttagare vid karolinska sjukhuset, att cirka 40 % av dessa uppnå en månatlig inkomst som ligger mellan 0 och 4 kronor, cirka 20 % tillföra sig en inkomst mellan 4 och 8 kronor månatligen, ytterligare 20 % ligga mellan 8 och 16 kronor, 7 % mellan 16 och 25 kronor och 3,6 % mellan 25 och 33 kronor. 80 % av de underordnade läkarna vid karolinska sjukhuset uppvisa sålunda en månatlig medelinkomst av intygsutfärdande, som uppgår till mindre än 6 kronor. De större beloppen komma naturligt nog på de fast anställda, medan vikarierna även proportionsvis endast uppnå mindre sådana. I varje fall synas emellertid intygsersättningarna på grund av sin litenhet vara ganska värdelösa som kompensation för uteblivna kristillägg, och de böra knappast anföras som skäl för bevarandet av status quo i fråga om ersättningarna till vikarierande läkare vid karolinska sjukhuset. — På serafimerlasarettet gälla i alla stycken enahanda förhållanden och resonemang kan utan inskränkning tillämpas även för detta sjukhus.

Väger man sålunda i fråga om utbetalande av kristillägg till vikarierande läkare vid statens kroppssjukhus skälen för och emot, vill det förefalla, som om de skäl, vilka tala för ett bifall till de underordnade läkarnas hemställan, vore de mera vägande och som om man i detta fall utan att förgripa sig på värden av annan beskaffenhet skulle kunna få fullgöra vad social rättvisa och billighet synas kräva.

Med hänsyn härtill få vi hemställa,

att riksdagen för sin del måtte besluta, att till de vikarierande underordnade läkarna vid statens kroppssjukhus må utbetalas lönetillägg, uppgående högst till belopp, motsvarande enligt gällande grunder utgående kristillägg till ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare i statens tjänst i analogi med vad som nu gäller för vikarier inom så gott som alla övriga personalgrupper vid samma sjukhus.

Stockholm i januari 1944.

Thorvald Ekdahl.

Bertil von Friesen.